

ЈОШ ПОНЕШТО О ДИОБИ ЈАКШИЋА *

-Објављено у ГОДИШЊАКУ Православног богословског факултета
«Свети Василије Острошки» за 2005. г. у Фочи-

Пажљивим читањем народне епске пјесме *Диоба Јакшића* и анализом њених несумњиво вишеструких мисаоних димензија, пред нама се отварају и многобројна питања која траже ваљан одговор. Нама се једно од тих питања снажно наметнуло, а то је дешифровање суштине космичке драме и борбе добра и зла у човјеку, борба благодати и гордости и борба Бога и Сатане у самом човјеку.

Пјесма нимало случајно не почиње дијалогом Мјесеца и звијезде Данице, дијалогом два небеска тијела, једног хладног и без сопствене свјетлости и другог трајно свијетлог, бар у људској свијести. То свијетло небеско тијело, та звијезда, звијезда Даница поново није било која звијезда, него звијезда сјеверњача, звијезда путоказ и путовођа залуталим у мраку и свакако звијезда која се прва јавља и најснажније свијетли. Дакле, дијалог воде пажљиво одабрани учесници, један блиједи симбол хладноће и други симбол тоpline, па ни тема њиховог дијалога не може бити обична, свакодневна, него свакако необична и несвакидашња, а то је, ево, диоба Јакшића.

Да је ријеч о несвакидашњој теми говори нам више чињеница, а то су забринутост блиједог и хладног Мјесеца за одсуство звијезде Данице, затим њено необично дуго кашњење, чак *три бијела дана* и свакако један важан детаљ у њеном одговору, а то је да је гледала *чуда великога* гдје браћа Јакшићи дијеле очевину.

Нема никакве сумње да је народни пјевач у само неколико стихова створио амбијент који и експлицитно, и имплицитно наговјештава причу пуну необичних супротности, нелогичних потеза, драматичних сукоба и семантичких обрта.

Сукоб међу браћом почиње око борбе за старјешинство, око симбола тог старјешинства, око коња и сокола који су статусни симболи и које није лако добити, нити их се лако одрећи. Сукоб је, дакле, неизбежан а у одсуству благодати и доброте може бити и трагичан, јер се жели ријешити силом.

Тим ризичним путем рјешавања неспоразума силом и нечасним поступањем, очигледно подстрекаван Сатаном, полази Дмитар одлазећи у лов у планину и одводећи са собом оба статусна симбола и узроке сукоба, *вранца великога и сивога сокола*, а остављајући у двору *вјерну љубу* Анђелију да учини злочин и отрује његовог брата, њеног дјевера прибављајући њему сву власт над очевиним.

Анђелија, чије име у себи носи снажну симболику, очигледно је као личност потпуно супротна Дмитровој личности. Она нити је грамзива, нити славољубива, нити похлепна. Она хришћански расуђује и тражи логично рјешење, она и гледа и мисли у духу хришћанске философије и опредјељује се за богобојажљиво тражење рјешења у овом несрећном и драматичном сукобу. Њен морални, хришћански и богобојажљиви лик долази до пуног изражаја у стиховима:

* Саопштење прочитано на Конгресу савеза славистичких друштава у Врњачкој Бањи 2005.

Шта ће ова сиња кукавица?
Да отрујем мојега ђевера!
Од Бога је велика гриота,
а од људи покор и срамота.

Кад се неко нађе у оваквој моралној дилеми избора између добра и зла, између Бога и Сатане, онда је излаз само питање избора, питање снаге разума да ли да се остане на Божјем путу доброте или да се склизне Сатаниним путем у мрак и муљ злочина.

Анђелијин избор је захваљујући њеној богобојажљивости пут који једини води помирењу наизглед непомирљивих супротности, пут на коме она истрајава уз искрене молитве Богу и који води ка спасењу и избављењу Јакшића из гријеха и опште пропасти. Њу и сама помисао на Бога изводи из психолошког кошмара и у њен разум доводи имплицитно родитељски савјет који јој је упућен у тренутку њене удаје за Дмитра Јакшића. А тај савјет је експлицитно оличен у *чаши молитвеној*. Наиме, *чашу молитвену* су давали родитељи кћерки у тренутку њене удаје уз најискреније молитве Богу да све потешкоће у брачном животу рјешава искреном молитвом Свевишњем уз *чашу молитвену* пуну родитељског благослова.

Знајући и памтећи такве родитељске савјете и уз саму помисао на Бога који је у том часу подсећа и упућује на пут благодати она узима *чашу молитвену*, наточену *рујним вином* које је праслика Христове крви и односи је своме дјевеу Богдану искрено га молећи да њој, а не своме брату, поклони коња и сокола.

И пошто *лијена ријеч* и *гвоздена врата отвара*, Богдану, чије је име такође симболично, није се *само ражалило*, него он потпуно разумије снахину молбу и цијени њену благодат и жртвовање за породицу Јакшиће и без двоумљења јој поклања и коња, и сокола.

А шта се за то вријеме догађа са Јакшић Димитријем?

Опхрван малодушношћу и властољубљем, он тумара по планини. Мисли само на то шта ће уловити и тако потврдити своју умишљену супериорност и још једном учврстити своју заблуду да баш њему припадају статусни симболи, и коњ, и соко. Али све је узалуд, јер *не може ништа уловити*.

Некако у исто вријеме када Анђелија долази код дјевеу Богдана и кад уз Божју помоћ њему упућује молбе за уступање коња и сокола Дмитар – поново Божјом вољом бива доведен до *омаленог у гори језера*, гдје на језеру, опет Божјом вољом послана као својеврстан и несвакидашњи изазов плива *утва златокрила*.

У том сасвим новом амбијенту започиње истовремено и космичка, и људска драма. Космичка драма се легитимише тиме што је Бог као изазов и будућу опомену на језеро довео Јакшић Димитрија и послао *утву златокрилу*, а људска драма ће започети одмах послуже тога. Дмитар има *сивога сокола*, а то сигурно није обичан соко; то је соко посебних квалитета, сигурно најбољи и највичнији лову не само у Јакшића, него и у окружењу, соко који је без сумње уловио многе утве и савладао много теже противнике и зато га Дмитар одмах, без припреме, сигуран у успјех, пушта да *улови утву златокрилу*. Али:

Она му се не да ни гледати.

и без икаквих проблема га побјеђује и ломи му десно крило.

Знајући да се све то дешава за вријеме и након Анђелијиног побожног и смјерног обраћања Богдану, више је него сигурно да је утва побиједила сокола само вољом Божјом што је уз соколовљеву исповијест Дмитру и одговор на његово питање:

Како ти је мој сиви соколе,
како ти је без крила твојега?

коначно отворило очи заслијепљене дотадашњим злим мислима које је свакако потхрањивао Сатана као инспиратор зла. Та људска драма се сада појачава убрзавајући токове размишљања и токове радње и све више појачава грижу нагло пробуђене савјести.

Враћајући се са већ потпуно обезвријеђеним једним статусним симболом и узроком сукоба са братом, Дмитра стиже још једна опомена Свевишњег: на Чекмек ћуприји вранац ломи ноге чиме се обезвређује и други статусни симбол и узрок сукоба. То свакако даље појачава већ поменути грижу савјести Димитрију Јакшићу који сада ни једном ружном помисли ни ријечју не коментарише овај губитак, него жури кући свјестан да може закаснити да исправи свој смртни гријех оличен у раније изреченом богохулном захтјеву да Анђелија отрује Богдана.

Врхунац Дмитрове људске драме, па и покајања је очигледан у паничном питању: *да ми ниси брата отровала*, на које је једино могућ и етички божанском мирноћом саопштен одговор: *већ сам тебе с братом помирила*.

Послије свега реченог са приличном сигурношћу можемо тврдити да **тема пјесме није диоба Јакшића, него борба добра и зла у човјеку гдје добро може побиједити једино уз помоћ Божју која долази увијек када смо искрено и богобојажљиво на путу Свевишњег као снаха Анђелија**. Дакле, пут спасења и добротолубља мора бити поплочан искреном побожношћу и љубављу према ближњима, а други путеви могу бити и блештавији и примамљивији, али то је лажни сјај, сјај Сатане, сјај који нас заслепљује, сјај који води у мрак, гријех и пакао.